



Žarko Vujičić, diplomirani pravnik

Opština Rakelići u ratu i revoluciji

SKOJ - AVANGARDA RATNE OMLADINE

Banja Luka, 1985. godina

Opština Rakelići u ratu i revoluciji

SKOJ - AVANGARDA RATNE OMLADINE

U potkozarju - na prostoru između željezničke pruge Prijedor-Sanski Most, planine Behremaginice i pruge Prijedor-Banja-Luka, formirana je ratna opština Rakelići sa osam sela i osam narodnooslobodilačkih odbora: Busnovi, Tomašica, Rakelići, Pejići, Miljakovci, Saničani, Gaćani i Čela.

Opština je formirana u drugoj polovini 1943. godine, radila veoma uspješno sa svim institucijama sve do završetka rata, maja 1945. godine. I ovdje je, kao i u ostalim dijelovima Potkozarja, ustanak buknuo jula mjeseca 1941. godine pod rukovodstvom Štaba odreda sa sjedištem u Miljakovcima. Ustanak je organizovao poznati revolucionar Velimir Stojnić - Veljo i učitelj Dušan Pantelić u Busnovima. Narod se masovno odazvao pozivu na ustanak, došlo je do prvih/sukoba sa oružanih neprijateljom u Busnovima i Miljakovcima. Pale su i prve žrtve, ali je nadmoćniji neprijatelj izvršio odmazdu i samo u Busnovima ubio 75. ljudi. U prvom vihoru rata poginuo je učitelj Pantelić, a rukovodstvo Štaba povuklo se u Kozaru, pa je na ovom području do decembra 1941. godine vladalo relativno zatišje. Početkom 1942. godine dvije čete IV bataljona II Krajiškog odreda oslobodile su ovo područje pa je u tom periodu formirana Komanda/rakeličke opštine, ali je usled Kozarske (treće ofanzive) ofanzive neprijatelj zauzeo teritoriju i onemogućio legalni rad nove narodne vlasti i ostalih organizacija. U drugoj polovini 1943. godine partizanske jedinice su oslobodile ovo područje i omogućile obnovu narodne vlasti i rad društveno-političkih organizacija. Tako je u tom periodu formirana Ratna opština Rakelići, Opštinski komitet KPJ i SKOJ-a (Saveza komunističke omladine Jugoslavije).

SKOJ i USAOJ-e (Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije) kao mlada revolucionarna snaga dobro organizovana bila je glavni nosilac teškog bremena rata i socijalističke revolucije, a naročito na području Kozare.

Neosporna je činjenica da je SKOJ bio prije rata, a naročito u toku rata, inspirator, organizator i rukovodeća kadrovska snaga omladine. Skojevci su izvršavali najteže zadatke u partizanskim jedinicama, na poluslobodnoj ili slobodnoj teritoriji, gradskoj ilegali ili na nekom drugom mjestu, pravili velike podvige, bodrili, vodili i oplemenjivali omladinu patriotskim duhom, bratstvom-jedinstvom, heroizmom i samoodricanjem i žrtvovanjem u borbi za slobodu i bolju budućnost, ~~za~~ ^u novu Jugoslaviju. Bili su puni revolucionarnog duha, poletni, spretni i samopouzđani. Zbog toga su skojevci odredjivani za bombaše, kurire, spretne vodiče, dirvezante, male obavještajce i ilegalne kolpotere propagandnog materijala. Znali su umješno i nenametljivo razgarati revolucionarni duh kod omladine. Hiljade primjera iz NOB-e, govore o tome.

Planski, uspješan i osmišljen rad sa mladima traži i dobru organizaciju pa je Opštinski komitet SKOJ-a na čelu sa Čedomirom - Čedom Šiljegovićem, u jesen 1943. godine, prišao formiranju skojevskih aktiva i do početka 1944. godine osnovao skojevske organizacije u Busnovima, Tomašici, Rakelićima, Pejićima, Miljakovcima, Gaćanima, Sanićanima i Čeli.

Sekretari novoformiranih aktiva SKOJ-a, mladi, veoma ambiciozni, prirodno inteligentni, veoma savjesni i odgovorni mladići i djevojke, prihvatili su se ove dužnosti sa punom odgovornošću. Biti neposredni rukovodilac SKOJ-a ^{biti} u prvoj borbenoj liniji, nije bio ni malo lako. Prema kadrovskom kriterijima tog vremena, sekretar aktiva je trebao biti dobar organizator SKOJ-a i USAOJ-a (Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije), hrabar, politički izgradjeniji i načitaniji od drugih da bi imao odgovarajući ugled među mladima - bio cijenjen i poštovan. Morao je stalno učiti i izgradjivati sebe da bi mogao uspješnije djelovati na druge, odnosno morao se savjesno pripremati za svaki sastanak, proanalizirati svaki prijedlog i zaključek i da bude moralno i politički besprekorno čist.

Sekretari su te vrline tražili od svakog skojevca, pa ako hoćemo i od svakog omladinca i omladinke. Pošlo se od one narodne: „Ako više tražiš više ćeš dobiti.“ U svakom slučaju, sekretar je morao biti uzor drugima. Jedan od primarnih kriterijuma bio je odanost NOB-i i socijalističkoj revoluciji. Sekretari su u pravilu bili članovi KPJ (Komunistička partija Jugoslavije).

SKOJ je bio rezerva Partije ~~od~~ dakle je ona popunjavala svoje redove najboljim skojevcima. Skojevcima koji su primljeni u Partiju idalje su ostali u organizaciji SKOJ-a i sa još većom odgovornosti izvršavali zadatke koji su pred njih postavljeni. U svakom aktivu SKOJ-a, zavisno od broja i drugih kvaliteta, bilo je po nekoliko članova KPJ. U aktivu Busnova bili su to: Tošić Kobiljka, Vujičić Dara, Vujičić Žarko i Savić Draže. Zahvaljujući dobroj programskoj pripremi i zalaganju Opštinskog komiteta SKOJ-a, te pomoći Opštinskog komiteta KPJ pod rukovodstvom Djordja Tadića - sekretara, te sekretara partijskih ćelija i nesebičnog zalaganja sekretara SKOJ-a aktivni SKOJ-a su brzo brojčano rasli i dostigli broj od 30 članova (Rakelići, Busnovi, Miljakovci, Tomašica) što znači da je svaki četvrti omladinac i omladinka bili skojevci pa, zbog toga, nije bilo nikakvo čudo što smo tada imali izvanredno dobre organizacije mladih - USAOJ. Zato i kažemo da je SKOJ bio AVANGARDA RATNE OMLADINE ili njeno revolucionarno-pokretačko jezgro - borbenih i radničkih akcija.

Kriterijumi za prijem u SKOJ bili su veoma oštri, a pripreme sa kandidatima i provjeravanja trajali su obično 2-4 mjeseca, što je s obzirom ^{na} ratne uslove bilo opravdano i nužno. Evo nekih od tih kriterijuma: odanost NOB-i, moralno - karakterne osobine mlade ličnosti, privrženost uže porodice kandidata NOP-u, aktivnost u radu omladinske organizacije, uspješnost na izvršavanju konkretnih zadataka za vrijeme provjeravanja, snalažljivost u radu, povjerljivost na čuvanju tajnih programskih i drugih zadataka. Organizacija SKOJ-a bila je tajna, članstvo ilegalno, sastanci, odluke i zaključci takodjer dostupni samo članovima SKOJ-a i sekretaru Partijske ćelije

Skojevci su u pravilu bili ateisti, pa je i religioznost ubrajana u kriterijume za prijem. Prijem je vršen, prema tadašnjim uslovima na svečan način uz obavezno čestitanje svih članova, a nakon toga ~~bi~~ ^{b/h} sekretar ^{sa} ukratko upoznao novoprimljenog člana/načelnim opredjeljenjima i neposrednim zadacima SKOJ-a i skojevaca.

Zbog čestih opasnosti neprijateljskog upada (Nijemaca, domobrana, četnika i ustaša) iz neprijateljskog garnizona u Prijedoru, sastanci aktiva, zaključci i odluke i evidencija članstva bila su ³⁰ - tajni i u pismenoj formi bili samo kod sekretara pa je to jedan od razloga malog broja sačuvanih ~~takvih~~ dokumenata iz takozvane skojevske baze.

Iskrenost, kritika i samokritika bila je i praksa i metod kako Opštinskog komiteta tako i skojevskih organizacija. Na svim redovnim sastancima prva tačka dnevnog reda bila je kritička analiza izvršenih zadataka i ostalih obaveza s predhodnog sastanka, a potom bi se prešlo ^{na} dogovor i konkretno zaduženje sa novim poslovima i zadacima, ~~pa su zbog toga~~ ³⁰ radni sastanci bili kratki i veoma konkretni. To praktično znači da je, skoro na svakom sastanku ocjenjivano izvršenje zadataka svakog pojedinca ponaosob što govori o dobrom pedagoško-metodskom i preventivnom radu i ^{djelovanju} ~~postupku~~. Dakle, u takvoj metodologiji rada nije bilo mjesta javašluku i indolentnosti.

Skoro svaki skojevac, pored brojnih zadataka i zaduženja bio je i mali obavještajac, sakupljao ^{je} podatke o kretanju neprijatelja i domaćih izdajnika koji su u dvojicama ili trojkama vršljali ovim terenom ~~potrebom~~, njihovim saradnicima, dezterima, ratnim švercerima, saboterima i najkraćim putem dostavljali te podatke najbližim partizanskim jedinicama, komandama mjesta, OZN-i i drugim organima i organizacijama.

U cilju političkog i opšteg vaspitanja i obrazovanja obradljivane su teme: SKOJ uoči rata i u NOB-i; KPJ organizator NOB-e i socijalističke revolucije;

ciljevi i zadaci nove vlasti u liku Narodnooslobodilačkih odbora; buržoaski režim Kraljevine Jugoslavije; fašizam neprijatelj čovječanstva; narodni izdajnici i njihova spraga sa okupatorima; Prvo i drugo zasjedanje AVNOJ-a i njegove odluke; Prvi kongres USAOJ-e; bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti u borbi protiv okupatora i njegovih slugu - izdajnika; ljudsko društvo i religija; žene i omladina u NOB-i; antifašistička koalicija (savez) i uloga i značaj NOB-e u njoj i druge teme. Pored toga, umnožavane, radio vijesti i drugi materijal bili su stalno u funkciji informisanja i vaspitnog uticaja na mlade.

Iz naziva tema vidljivo je da je omladina vaspitavana u duhu zajedništva, patriotizma, doprinosa NOB-i i ateističkom pogledu na svijet. Postojalo je uvjerenje da je sve istinito i tačko što je rekao komesar i sekretar skoja pa makar se nije dobro ni razumjelo. ^{NI SHVATILO.} U svakom slučaju, rezultati su bili veoma dobri, a velike zasluge u tome imao je Komitet SKOJ-a.

Opštinski komitet SKOJ-a bio je sastavljen od najboljih djevojaka i mladića, u pravilu sekretara aktiva SKOJ-a sa veoma malim izmjenama i dopunama za period od dvije godine (1943-1945. god.) ž, a sačinjavali su ga: Šiljegović Čedomir - Čedo, sekretar iz Miljakovaca, Dušakna Knežević iz Pejića i sekretar aktiva, Crnobrnja Veso iz Tomašice i sekretar aktiva u tom selu, Marmat Drago i Vujičić Žarko iz Busnova i sekretari SKOJ-a, Bijelga Vlado iz Rakelića i sekretar aktiva, Žeželj Zdravka iz Saničana i sekretar SKOJ-a, Topić Zdravka iz Čele i sekretar aktiva, Šiljegović Staka i Objedović Ljubo sekretari skojevskog aktiva iz Miljakovaca, Vidović Boro iz Gaćana i sekretar aktiva, Hrgar Brane iz Saničana i Dobrijević Dragoja iz Čele.

Sekretar Opštinskog komiteta Šiljegović Čedo
(u košulji) i Vujičić Žarko, član komiteta.

U svakom selu, zahvaljujući organizacijama SKOJ-a, radila je organizacija mladih, aktiv USAOJ-a koji je okupljao sve mlade

Radi uspješnijeg izvršavanja brojnih zadataka koje su postavljale organizaciju mladih/vojne i pozadinske vlasti, mladi su po ugledu na Narodnooslobodilačku vojsku organizovali se u čete, bataljone i brigade. Na području Opštine Rakelići bilo je osam/četa svrstani radnih u Omladinski radni bataljon sa komandantom Šiljegović Čedomirom, komesarom Dragojom Dobrijević, zamjenikom komandanta Vladom Bijsom i zamjenikom komesara Zdravkom Žeželj. Radi lakšeg rukovodjenja i komandovanja u akciji, čete su dijeljene na vodove i desetine sa vodnicima i desetarima. Mladi i ambiciozni omladinci i omladinke oponašali su vojne rukovodioce i nastojali se ^{poistovjetiti} ~~penasati~~ sa ~~načelnik~~ ^{komandirima}. Dobar broj omladinaca bili su naoružani, a sekretari skoja, komandiri četa i komesari uniformisani i naoružani pa je to izgledalo kao poluvojna organizacija koja u toku radne akcije može ~~prirediti~~ stupiti u manju borbu sa neprijateljem. Takvih slučajeva je bilo. Izvedeno je stotinu i više akcija, desetine opštinskih, a bataljon je učestvovao na sreskim i regionalnim akcijama. Ako bi vršili selekciju akcija po prioritetima onda bi na prvo mjesto došle akcije od neposrednog interesa za NOV i one koje su direktno ili indirektno doprinosile bržem oslobodjenju naše zemlje. To su akcije na prikupljanju hrane za vojsku i ranjenike, odjeće, izrada nosila, zavojnog materijala, iznošenje i prenošenje ranjenika, skrivanje i njegovanje zaostalih ranjenika,

sjetva, žetva, prenošenje žita na relaciji Lijevč-polje, Mrakovica, Podgrmeč, opravka puteva, mostova, pomoć starim roditeljima čija su djeca poginula u NOV, ratnoj siročadi *itd.*

U punom sastavu Bataljon je učestvovao na regionalnoj akciji čišćenja snijega na privremenom aerodromu kod Sanskog Mosta, početkom januara 1945. godine. U toj akciji učestvovalo je oko 600 omladinki i omladinaca.

"Naredjenje sam dobio kurirski poslije podne iz Sreskog komiteta SKOJ-a, potvrdio prijem, uzjahao konja i obišao osam sela da bi prenio naredjenje u kome je stajalo da narednog dana moramo biti ujutro oko 7 sati na željezničkoj stanici Pejići. Radilo se čitavu noć. Sekretari Skoja, uz pomoć Partijske oarani-organizacije i NOO izvršili su takoreći "noćnu mobilizaciju" omladinskih radnih četa i ujutro - narednog dana, u određeno vrijeme, našli se ^{ZAKAZOM MJESTU} na ~~stani~~ u Pejićima, postrojili se i ukrčali u voz-"ćiru" i prebačeni se u Sanski Most do akcije ~~na~~ ^{na} mjestu. Busnovačka rada četa prevalila je po niskoj temperaturi i debelim sniježnim prekrivačem pješke put u dužini od 17 km. i na vrijeme stigla u Sanski Most" - kaže komandant bataljona Čedomir Šiljegović. U akciji čišćenja snijega ostalo se tri dana. Za vrijeme izvođenja akcijaških zadataka, odlazak i povratak, organizacija i rukovođenje je besprekorno funkcionisala. Takmičarski duh između desetina, vodova, četa i bataljona bio je na zavidnoj visini. Omladinke su pripremale velike komade starog snijeka, a mlađići tovarili u zaprežne saone ili ručne i odvozili do, za to određene deponije. Dakle, vladala je prava akcijaška atmosfera praćena klicanjem parola posvećenja borbi, bratstvu-jedinstvu, SKOJ-u, Partiji i drugu Titu. Bila je to velika regionalna radna manifestacija sa oko 3000 učesnika. Akciju je, pored brojnih rukovodilaca posjetio i Osman Karabegović,

oduševio se entuzijazmu i radnom učinku mladih akcijaša, a nakon toga, ~~poslije~~ prijema raporta od komandanta Šiljegovića, pohvalio Omladinski bataljon Rakelića.

Omladina je bila veoma slabo obučena, a oko 30% bilo je poluboso ili skoro bosu. Stara i slaba obuče uspeh dugog pješaćenja i rada po velikom snijegu potpuno se raspala pa je trebalo zamotavati ^{NOGE} šalovima i vezivati špagom. Istina snijeg je bio suv pa se to moglo dosta uspješno činiti. Nošeni mladalačkom snakom i nadahnuti borbenim duhom, mladi su sve to sa uspjehom savladali znajući da se zadatak mora izvršiti. Završetkom dnevnog posla, omladina ~~je~~ ~~se~~ vraćala u grad gdje bi kolom, pjesmom, plesom i drugim aktivnostima nastavljala zabavu do kasno u noć da bi se narednog dana u tačno određeno vrijeme ^{OPET} našla na radnom zadatku.

U akciji su se naročito istakli skojevka i komesar omladinske radne čete Čela: Četojević (dj. Dobrijević) Radojka - Rada čijeg je oca Lazu, neprijatelj ubio 1941. godine, majka umrla 1943. godine, a neprijatelj spalio kuću 1942. godine. Rada je i njen komandir Pupavac Marko, Skojevac, a kasnije i član KPJ vrlo uspješno rukovodili omladinskom četom. Poslije rata, naročito za vrijeme obnove porušene zemlje, istakli su se u radu i dali pun doprinos izgradnji naše samoupravne Jugoslavije. Marka krase udarničke značke, a Radu Četojević brojna priznanja elektronske industrije "R. Čajevec" u Banja Luci gdje je provela radni vijek. Takva je bila Gajanović Ana iz Tomislavca, Stupar Sava i Saničana, Tošić Koviljka i Mara iz Busnova te omladinci: Crnobrnja Veso, Bijelac Vlado, Kondić Dragan, Stojić Dragutin, Savić Draže, Vučković Borislav i Dragoja i desetine drugih čijih se imena ne sjećam

Petnaestogodišnja skojevka Četojević (Dobrijević)
Radojka - Rada .

Tajna uspjeha ratne omladine leži u pokretačkoj i ideološko-političkoj izgradjenosti i uticaju skojevske organizacije na mlade, neposredan kontakt i svakodnevni rad sa omladinom.

Skojevci, sekretari aktiva i članovi KPJ bili su izloženi čestim napadima, progonima, matletiranjima pa i ubijanjima od strane četničkih grupica ~~iz Prijedora~~ koje su ilegalno noću upadale na slobodno područje iz Prijedora, ubijali, tukli, pljačlaci i matletirali odbornike, skojevce i članove Partije. To nisu bile usamljene pojave. Veliki broj mladih skojevki bio je žrtva takvih napada. U Tomašici su ubili braću Gajanoviće, a u Čeli, Saničanima, Busnovima i drugim selima tukli i šišali skojevke. Poslije oslobodjenja Prijedora u jesen 1944. godine ostaci četničko-ustaških bandi nastavili su sa terorom, pljačkom i napadima na ljude i objekte. Tako je u borbi sa četničkim ostacima poginuo mladi skojevac Petar Topić i prvoborac Stojan Topić, a nema skoro ni jednog pozadinskog radnika da nije pljačkan od ove bande.

Na putu za selo Božiće, pod Kozarom, gdje je bila zakazana sjednica Sreskog komiteta SKOJ-a 1944. godine, dva naoružana bandita, noću iz zasjede blizu željezničke pruge u ^{su} Garevcima i fizički napali sekretara Šiljegovića dok je čekao na vezu za ~~prugu~~ prugu. Poslije kraćeg hrvanja hrabri i snažni skojevac uspio je savladati oba bandita i natjerati ih u bijeg. ³potom je prešao prugu i stigao na odredište. - sjeća se tog iznenadjenja skojevski sekretar Šiljegović. U to doba Prijedor je bio u rukama neprijatelja, pruga za Banjaluku dobro obezbijedjena i čuvana pa je veza između Opštine Rakelići i Kozare bila dosta teška.

SKOJ je bio i svojevsna škola mladih. Veliki broj

omladinaca po završetku ove "škole" otišao je u partizanske redove i izrastao u vrsne vojne i političke starješine u JNA visokog čina i klase. Spomenićemo ratnog dječaga Milorada Gončina ^{iz Čačana} - oficira JNA i književnika, Dušana Aleksića, pukovnika. Oni koji su ostali u gradjanstvu postali su vrijedni kvalifikovani radnici, učitelji, nastavnici, historičari, pravnici, ekonomisti - odnosno vrijedni graditelji i dobri samoupravljači imajući stalno na umu ono zašto su se borili - njegovanja tekovina NOB-a i socijalističke revolucije.

Drugarstvo, bratstvo-jedinstvo, antifašistička usmjerenost, ~~edenost~~, beskrajna odanost revoluciji, bila je osnovna opredijeljenost i usmjerenost mladih tog vremena. Raditi sa takvom omladinom punom entuzijazma i patriotizma bila je zaista velika čast i zadovoljstvo.

Kulturno - zabavni život mladih bio je sastavni dio svakodnevnog života i rada u ratnim uslovima. Zabava, kao životna potreba mladih, bila je najčešće završetkom sastanka, radne akcije, partizanskog zbora, ali su organizovane i priredbe sa dramskim, recitatorskim i folklornim programom. Najuspjelije su bile one priredbe koje su pripremane zajedno sa partizanskim borcima. U odlasku i povratku na akcija, partizanskog zbora ili priredbe pjevanje su spontano borbene lake narodne melodije posvećene borbi, Partiji, SKOJU-u, Titu, Dr. Mladenu, Šoši, Ivici Marušiću, I. L. Ribaru, Rati Dugonjiću i drugim čuvenim i proslavljenim rukovodiocima i herojima.

Eto, takva je bila ratna omladina.

Žarko Vujičić, dipl. pravnik

Žarko Vujičić

A D R E S A A U T O R A
Vujičić Žarko, Banja Luka, Ul. N. Bokana
broj: 25. Žiro račun kod privredne
banke - filijala Banja Luka
broj: 10500-620-16-8007/003416-2